

О. В. Атаманчук,
аспірант, Національний університет ДПС України

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ФІСКАЛЬНОГО І РЕГУЛЮЮЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ АР КРИМ

Стаття присвячена аналізу динаміки фіскального та регулюючого потенціалів податкових надходжень АР Крим. Дано прогнозу оцінку динаміки основних фіскальних показників.

Article is devoted to the analysis of dynamics of fiscal and regulating potential of tax receipts of Crimea. The perspective estimation to dynamics of the basic fiscal parameters is given.

ВСТУП

Головною метою функціонування і розвитку економіки будь-якої країни світу або її регіонів є підвищення рівня і якості життя населення. Роль оподаткування у досягненні стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку певної території незаперечна, оскільки воно виступає головним джерелом наповнення бюджету. Чим більший обсяг податків надходить у бюджет, тим більше можливостей має влада щодо фінансування своїх функцій. Однак надмірне підвищення податків може спрацювати не на користь економіки, а навпаки, — звузити ділову активність, що не сприятиме покращенню показників соціально-економічного розвитку.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Проблемам оподаткування присвячена велика кількість праць як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Серед них праці В. Вишневського, О. Данілова, Ю. Іванова, А. Крисоватого, Д. Черніка, А. Соколовської та ін. Учені багато уваги приділяють моніторингу податкових платежів на рівні держави, оцінюють вплив оподаткування на макроекономічні показники, однак аналіз оподаткування на рівні кожного регіону потребує поглибленого дослідження. Саме тому метою нашої статті визначено дослідження фіскального і регулюючого потенціалу оподаткування в Автономній Республіці Крим.

ВИКЛАДЕННЯ ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Крим — це особливий культурно-історичний регіон України, який займає важливе місце в економіці України. За абсолютною величи-

ною валової доданої вартості АР Крим протягом останніх років входить в десятку регіонів [1, с. 14]. Протягом останніх років динаміка валової доданої вартості має тенденцію до зростання, однак реальні темпи зростання все більше відстають від номінальних через розвиток інфляційних процесів. Відповідним чином це позначається на динаміці податкових надходжень (табл. 1).

Дані, відображені в таблиці 1, свідчать про стабільне зростання обсягів податкових надходжень. Найбільші обсяги надходжень спостерігаються по податку на прибуток підприємств, ПДВ, акцизному збору та податку з доходів фізичних осіб (прибутковому податку з громадян). Позитивну динаміку мають податкові надходження єдиного податку з юридичних та фізичних осіб. Загалом можна зробити висновок про зростання фіскального потенціалу оподаткування АР Крим.

Таблиця 1. Динаміка податкових платежів по АР Крим

Найменування платежів	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ПДВ	267280	246925	221156	316695	396040	460449,2	575655,5
Податок на прибуток	215173	206109	278928	273249	314133,9	373750	526157,4
Акцизний збір	271055	210716	105088	43784	63612,2	64500,1	81975,4
Плата за торговий патент	32930	32888	22717	22426	27590,4	29659,6	38066,5
Єдиний податок з юридичних осіб	27568	38230	22773	28717	31690,6	31833,5	34552,7
Збір на розвиток виноградарства	5895	7788	9060	7995	9697,4	11740	14785,8
Плата за землю	52731	58220	67156	82006	106740,7	136173	195054,3
Плата за спеціальне використання надр	1302	2697	3452	6849	10144,8	13808,3	15870,8
Місцеві податки і збори	22545	26631	30898	31967	33225	32613,2	31930,5
Збір за забруднення навколишнього середовища	4340	4121	5071	7042	7998,1	16708,3	21893,9
Прибутковий податок (податок з доходів фізичних осіб)	316605	374439	464113	458570	591331,6	748996,2	1162731
Податок з власників транспортних засобів	22433	25419	25446	27627	37251,2	48504,4	55459,9
Єдиний податок з фізичних осіб	18842	29747	18977	23008	33856,3	32089,3	40148,1
Всього	1258699	1263930	1274835	1329935	1663312,2	2000825,1	2794281,8

Джерело: оперативні дані ДПА АР Крим

Однак таке зростання має не су-перечити нарощуванню регулюючого потенціалу оподаткування.

Структура валової доданої вартості АР Крим свідчить про те, що провідними її секторами є наступні: транспорт і зв'язок — 13,3%; сільське господарство, мисливство і лісове господарство — 13,0%; обробна промисловість — 12,0%; охорона здоров'я та соціальна допомога — 8,8% та ін. [1, с. 15]. Перспективною галуззю економіки АР Крим є курортне господарство, повністю потенціал якого можна було б розкрити, посиливши регулюючі ефекти оподаткування. Регулюючі ефекти оподаткування можна охарактеризувати через динаміку податкового боргу та податкових пільг. Податковий борг та його складові характеризують ту частину фіскального потенціалу оподаткування, яка є надлишковою і стримує регулюючі впливи оподаткування. Зростання податкового боргу є сигналом до можливості збільшення вірогідності нарощування обсягів тіньової економіки. Структура податкового боргу також є показовою, оскільки динаміка заборгованості з пені свідчить про реальні можливості підприємств погасити податковий борг.

Динаміка податкового боргу відображена у табл. 2.

Графічна інтерпретація аналізованих показників відображена на рис. 1.

Рис. 1 ілюструє відносно рівномірне зростання податкового боргу та його складових до 2005 р., у 2006 р. темпи росту податкового боргу пришвидшилися, падіння у 2007 р відбулося за рахунок списання та реструктуризації податкового боргу. Аналіз податкового боргу у розрізі видів податків свідчить, що найбільші обсяги податкового боргу припадають на податок на прибуток підприємств та акцизний збір. У регіональному розрізі найбільші обсяги податкового боргу припадають на регіони з розвинутою туристичною інфраструктурою. Зважаючи на те, що туристична сфера є перспективною складовою економічного потенціалу АР Крим, необхідно посилити в ній регулюючі впливи оподаткування.

Найбільший регуляторний потенціал закладено у прямих податках, оскільки їх величина прямо залежить від величини об'єкта оподаткування, об'єкт оподаткування одночасно виступає джерелом сплати податку.

Використання регуляторного потенціалу податків частково характеризує динаміка отриманих податкових пільг. Досліджуючи роль податкових пільг у реалізації регуляторного потенціалу оподаткування, будемо дотримуватися трак-

Таблиця 2. Динаміка податкового боргу по АР Крим

Показники	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Податковий борг (всього), тис. грн.	196952	186549	204326	236745	242620	329845	68166
У тому числі податкове зобов'язання, тис. грн.	165987	151642	168596	198265	220962	308953	60670
Пеня, тис. грн.	13659	12658	14256	18345	19937	19471	7276
Штрафні санкції минулих періодів, тис. грн.	426	386	288	302	344	301	6

Джерело: оперативні дані ДПА АР Крим

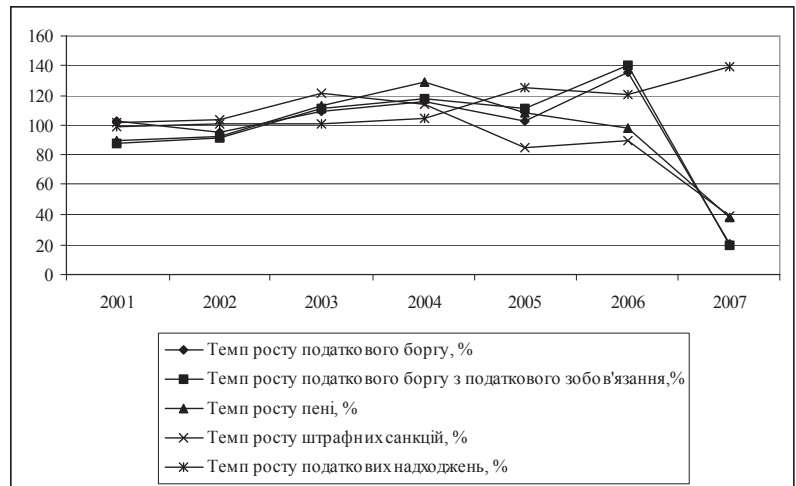

Рис. 1. Динаміка податкового боргу АР Крим

тування податкових пільг, запропонованого Т. Паєнтко. Вона пропонує вважати податковою пільгою будь-яку надану платнику податку можливість зменшення суми податку або збору, яка підлягає сплаті, за наявності підстав, встановлених актами податкового законодавства [6].

У світовій практиці система податкових пільг може бути умовно поділена на наступні групи: система прискореної амортизації, звільнення від оподаткування або зниження податкових сум (вона включає заставні кредити, пільги окремим галузям і компаніям, податкові знижки на оподаткування прибутку малого бізнесу), система податкових пільг на резервні та інші фонди. В Україні найбільшого поширення набули локальні податкові пільги (в період повноцінного функціонування СЕЗ і ТПР) та пільги окремим галузям і підприємствам.

Оскільки найбільші обсяги податкових платежів при-

Таблиця 3. Динаміка податкових пільг з податку на прибуток в АР Крим

Показники	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Кількість пільговиків з податку на прибуток	1524	1956	2054	2113	2231	2364	2391
Кількість отриманих податкових пільг	1845	2145	2287	2456	2520	2771	2810
Сума недоплати з податку на прибуток через надання пільг, тис. грн.	149874	154387	143521	149785	156856	167840	230560

Джерело: оперативні дані ДПА АР Крим

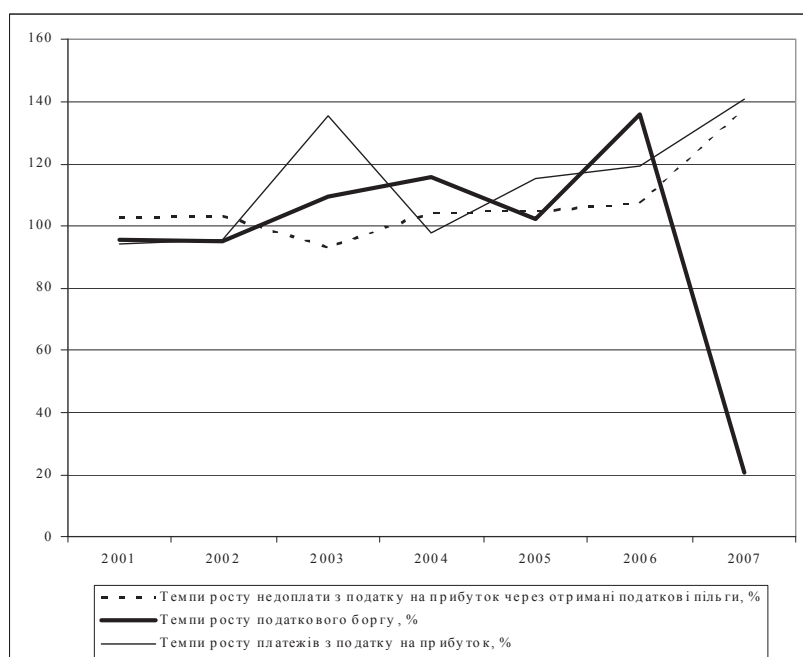

Рис. 2. Динаміка податкового боргу, платежів з податку на прибуток та суми недоплат податку на прибуток через надання податкових пільг

падають на податок на прибуток, то, в першу чергу, нами було проаналізовано динаміку податкових пільг по цьому податку (табл. 3).

Дані таблиці ілюструють стабільне зростання

таких пільг. Ми погоджуємося з думкою провідних українських вчених, що пільги з податку на прибуток повинні мати інвестиційне спрямування та носити поворотний характер [2, 5, 7, 8].

Таблиця 4. Пільги з податку на прибуток, що застосовуються у країнах ЄС

Країна	Диференційовані ставки	Неоподатковувані резервні фонди	Прискорена амортизація	Інвестиційна податкова знижка	Інвестиційний податковий	Податкові канікули	Спрощений режим оподаткування
Австрія	-	+	+	-	-	-	-
Бельгія	+	+	+	+	-	-	+
Великобританія	+	+	+	+	-	-	+
Греція	+	+	+	-	-	-	+
Данія	+	+	+	+	-	-	+
Ірландія	+	+	+	-	+	-	+
Італія	+	+	+	+	-	+	-
Іспанія	+	+	+	+	+	-	+
Люксембург	+	+	+	-	+	-	-
Нідерланди	+	+	+	+	-	-	+
Німеччина	-	+	+	-	-	-	-
Португалія	+	+	+	+	+	+	-
Фінляндія	-	+	+	-	-	-	+
Франція	+	+	+	-	+	+	-
Швеція	+	+	+	-	-	-	-

Джерело: Система податкових пільг в Україні в контексті європейського досвіду / Соколовська А.М., Єфименко Т.І., Луніна І.О. та ін. — К.: НДФІ, 2006. — С.115.

кількості підприємств, які отримують пільги з податку на прибуток, кількість наданих пільг та обсяги втрат бюджету від недоплати податку на прибуток через надання податкових пільг.

Порівняємо динаміку податкових пільг з податку на прибуток, обсягів платежів з податку на прибуток та податкового боргу (рис. 2).

З рисунку 2 видно, що до 2004 р. обсяги наданих податкових пільг з податку на прибуток позитивно впливали на динаміку платежів з цього податку. Негативно можна охарактеризувати поведінку податкового боргу — його величина зростає незалежно від динаміки податкових пільг. З 2004 р. відбувається паралельна зміна обсягів наданих податкових пільг та платежів з податку на прибуток, що свідчить про недовикористання регуляторного потенціалу, закладеного у податку на прибуток.

На наш погляд, повноцінна реалізація регуляторного потенціалу, закладеного у податку на прибуток, може відбутися за умови удосконалення механізму надання

Світовий досвід свідчить, що однією з найпоширеніших пільг є зниження податку на прибуток підприємства у розмірі певного відсотка приросту інвестицій в обладнання і виробниче будівництво, яке отримало назву податкового інвестиційного кредиту. Для України це було б своєрідним підходом до гнучкості системи прибуткового оподаткування. Такі зміни будуть ефективнішим засобом заохочення додаткових інвестицій на одиницю втрачених бюджетних надходжень порівняно з податковими канікулами.

Розповсюдження отримали різні види податкових кредитів. Наприклад, інвестиційна знижка надається при оподаткуванні прибутку корпорацій у рік придбання основного обладнання. Вона встановлюється у відсотках до загального обсягу нових капітальних вкладень і вираховується безпосередньо із суми податку. Інвестиційна знижка рівнозначна здешевленню основного капіталу і підвищенню доходності компаній. Сума знижки залишається у розпорядженні корпорації з метою оновлення основного капіталу [6].

Види податкових пільг з податку на прибуток, які застосовуються у практиці ЄС, відображені у табл. 4.

Дані таблиці свідчать, що найменш поширеною податковою пільгою є податкові канікули, найбільш поширеною — прискорена амортизація. На жаль, в Україні застосування прискореної амортизації на сьогоднішній день є не виправданим, оскільки створить умови для штучного зростання збитковості підприємств.

Поширеним практично в усіх країнах є застосування інвестиційного податкового кредиту та інвестиційної податкової знижки. На наш погляд, надання податкових пільг такого характеру буде більш безпечним для бюджету АР Крим, оскільки не тільки дозволить зменшити втрати від безпосереднього надання пільг (що є збереженням фіскального потенціалу), а у майбутньому дозволить збільшити обсяги податкових надходжень не тільки з податку на прибуток, але й інших податків за рахунок розширення бази оподаткування (що є реалізацією регуляторного потенціалу оподаткування).

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження показали, що оподаткування в АР Крим має достатній фіскальний потенціал, який може бути розширений при повній реалізації регуляторного. Регуляторний потенціал не повністю реалізується через недосконалий механізм надання податкових пільг з податку на прибуток, які носять, здебільшого, безповоротний характер і не мають інвестиційного спрямування. Перспективою подальших досліджень визначено обґрунтування напрямів посилення регулюючих впливів оподаткування на соціально-економічний розвиток АР Крим.

Література:

1. Горбатов В.М. Уровень и качество населения Автономной Республики Крым: [монография] / Горбатов В.М., Пономаренко В.С., Кизим Н.А. — Х.: ИД "ИНЖЭК", 2005. — 240 с.
2. Иванов Ю.Б., Карпова В.В., Карпов Л.Н. Налоговый менеджмент: Уч. пособие. — Х.: ИД "ИНЖЭК", 2006. — 488 с.
3. Крисоватий А.І. Теоретико-організаційні доміанти та практика реалізації податкової політики в Україні: Монографія. — Тернопіль: Карт-бланш, 2005. — 371 с.
4. Налоги: Учебное пособие / Д.Г. Черник, В.А. Воронков, А.А. Глинкин и др. / Под ред. Д.Г. Черника. — М.: Финансы и статистика, 1995. — 400 с.
5. Налогообложение: теории, проблемы, решения / В.П. Вишневский, А.С. Веткин, Е.Н. Вишневская и др. / Под общ. ред. В.П. Вишневского. — Донецк: ДонНТУ, ИЭП НАН Украины, 2006. — 504 с.
6. Паєнтко Т.В. Шляхи оптимізації пільг у системі оподаткування доходів з урахуванням міжнародного досвіду // Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. — 2004. — № 4. — С. 236—242.
7. Система податкових пільг в Україні в контексті європейського досвіду / Соколовська А.М., Єфименко Т.І., Луніна І.О. та ін. — К.: НДФІ, 2006. — 320 с.
8. Соколовська А.М. Податкова система держави: теорія і практика становлення. — К.: Знання-Прес, 2004. — 454 с.

Стаття надійшла до редакції 22.01.2009 р.

ДО УВАГИ АВТОРІВ!

ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ ТА ОФОРМЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ:

- відомості про автора (авторів): ім'я, по батькові, прізвище, вчене звання, вчений ступінь, посада і місце роботи, службова і домашня адреси (з поштовим індексом), контактний телефон;
- УДК;
- назва статті мовою оригіналу та англійською мовою;
- коротка анотація (2—4 речення) мовою оригіналу та англійською мовою;
- ключові слова;
- текст статті повинен мати такі необхідні елементи: вступ (формулюється наукова проблема, ступінь її вивченості, актуальність тієї частини проблеми, якій присвячена стаття), постановка задачі (формулюються мета і методи дослідження), результати (викладається система доведень запропонованої гіпотези, обґрунтовуються наукові результати), висновки (вказується наукова новизна, теоретична і практична значущість результатів дослідження, перспективи подальших розробок з цієї теми). Розділи повинні бути виділені;
- обов'язковий список використаних джерел у кінці статті;
- обсяг статті — 12—25 тис. знаків (як виняток, не більше 40 тис. знаків);
- шрифти найпоширенішого типу, текстовий шрифт та шрифт формул повинні бути різними;
- ілюстративний матеріал повинен бути поданий чітко і якісно у **чорно-білому** вигляді. Посилання на ілюстрації в тексті статті обов'язкові. До графіків та діаграм мають бути подані таблиці, на основі яких вони збудовані;
- разом із друкованою статтею треба подати її електронний варіант на CD носії або електронною поштою. Файл статті повинен бути збережений у форматі DOC для MS Word. Схеми, рисунки та фотографії слід записувати окремими графічними файлами форматів TIF, BMP, JPG, в імені яких зазначається номер ілюстрації у статті, наприклад pict 4.tif.

Редакція залишає за собою право на незначне редагування і скорочення, а також літературне виправлення статті (зі збереженням головних висновків та стилю автора). Надані матеріали не повертаються.

Адреса редакції: 04112, м. Київ, вул. Дорогожицька, 18, к. 29
для листування: 04112, м. Київ, а/с 61; economy@kiev.relc.com, economy_2008@ukr.net
Тел.: (044) 458-10-73, 223-26-28, 537-14-33